

SEKULARISMISTA, VÄÄRISTÄ KRISTUKSISTA JA HENGELLESTÄ EKSYTYKSESTÄ

FK Rauno Kuokkanen

Aamun Koiton sivuilla käyty seksuaalieettinen keskustelu nostaa esiin kysymyksen Pyhän Tradition velvoittavuudesta. Suostummeko me suomalaiset ortodoksit uudistumaan olemalla kuuliaisia Pyhälle Traditiolle vai ryhdymmekö me sen sijaan uudistamaan Pyhää Traditiota ideologisten mielihalujemme, lempiajatustemme ja keppihevostemme eli – Dostojevskin sanontaa käyttääksemme – maallisten “aatepahaisten” pohjalta? Ovatko käännyttäiset Kirkkoon liittyessään tarkistaneet henkis-aatteellisen selkäreppunsa sisällön ja heittäneet kirkkohistorian roskatunkiolle kaiken sen Kirkon ulkopuolella omaksumansa aineiston, joka ei ole mitenkään sovitettavissa yhteen Pyhän Tradition kanssa? Vai pitävätkö he itsestään selvänä, että nämä aatepahaiset voidaan sellaisinaan tuoda Kirkkoon?

Paikalliskirkkomme opetuksessa on kyllä muistettu sinänsä aiheellinen varoitus “puhtaasti negatiivisesta ja puolustautuvasta asenteesta” heterodokseja kohtaan, mutta onko samalla unohdettu isä John Meyendorffin yhtä painokas varoitus harhaoppien vähättelystä: “ – – jos kadotamme sen tunnon, että erehdys ja harhaoppi ovat olemassa ja että niillä on kuolettava vaikutus ihmiseen, ja jos unohdamme, että Kirkko rakentuu totuuden täyteen varaan, on sekin petos – ei vain ortodoksista perinnettä vaan myös Uutta Testamenttia vastaan, jolle tämä traditio rakentuu.”* Olemmeko kuuliaisia Pyhälle Hengelle, jonka jatkuvaa läsnäoloa Kirkossa Pyhä Traditio piispa Kallistos Waren mukaan perimmältään on? Vai ryhdymmekö sen sijaan puhdistamaan Pyhää Traditiota toisarvoisista, aikansa eläneistä ja vahingollisista aineksista ja ajaudumme saman tien kuuntelemaan muita henkiä?

Keskustelu Kirkon seksuaalietiikasta ei ole vailla yhteyttä sekularismiin, josta isä Alexander Schmemmannin mukaan on tullut Kirkolle “pelottava ja kasvava vaara”. Jos sekularismin vaikutusta ortodoksiaan tarkastellaan yksilötasolla, niin eräänä sen ilmenemismuotona on repeämä elämäntavan ja elämänfilosofian välillä. Sekularisoitunut ortodoksi voi olla hyvin uskonnollinen: hän voi käydä säännöllisesti kirkossa, osallistua usein ehtoolliseen, antaa kitsastelematta rahaa kolehtiin, rukoilla säännöllisesti; hänen kotinsa voidaan pyhittää, hänet voidaan vihkiä avioliittoon kirkossa jne. Tämä ei kuitenkaan tee tyhjäksi sitä tosiasiaa, ettei näiden uskonnollisten velvollisuuksien täyttäminen kumpua vähimmänsäkään määrin hänen kirkossa laulamastaan uskontunnustuksesta vaan elämänfilosofiasta, joka on evankeliumille suorastaan vastakkainen, kuten todistavat sen avainsanat: menestys, kilpailu, turvallisuus ja muut sellaiset. Vain hänen elämäntapansa on ortodoksinen, mutta hänen elämänfilosofiansa varmastikaan ei. Menneisyydessä ortodoksit elivät ei-sekularistisessa yhteiskunnassa, jossa järjestys oli päinvastainen: elämänfilosofia oli ortodoksinen, olipa ristiriita sen ja elämäntavan välillä kuinka räikeä tahansa.

Sekularismi kätkee sisäänsä uskon tämän maailman itseriittoisuuteen. Myös sekularisoitunut ortodoksi toimii tämän itseriittoiseksi itsensä kokevan maailman ehdoilla. Hänen uskonnollisuutensa vain peittää näkyvistä tämän perustosiasian. Tosin sekularismilla on tietty sisäinen yhteys kristinuskoon, koska sen synty voidaan selittää vain Jerusalemin (Jumalan liitto) ja Ateenan (filosofia) yhteentörmäyksen käynnistämän kehityksen valossa. Sekularismi ei kuitenkaan ole kristinuskon legitiimi perillinen vaan äpärälapsi. Isä Alexanderin mukaan se on kiistatta “aikamme suuri harhaoppi”, jopa “pelottava harhaoppi”, joka eroaa kuitenkin suuresti kristinuskon ja hellenismien yhteentörmäyksen synnyttämistä suurista harhaopeista ja voidaan määritellä kristinuskon sisäisen luhistumisen seurausilmiöksi. Siihen kieltämättä sisältyvät

* Kirkon katolisuus. Ortodoksia 29, s. 88.

kristilliset totuudet ovat vain menettäneet järkensä. Samalla tavalla ovat järjettömiksi tulleet kaikki ne sekularistiset ideologiat, jotka hallitsevat maailmaa. Mitä maallistuminen perimmältään on, paljastuu paradoksaalista kyllä sekularistien liturgisissa kokeiluissa. Niiden surkuteltavassa epäonnistumisessa, ”sekularismi paljastaa äärimmäisen uskonnollisen tyhjiytensä – ja sanon sen epäröimättä – täysin antikristillisen olemuksensa”.*

Isä Alexander käsittelee ortodoksian ja sekularismin yhteentörmäystä myös kasteteologian yhteydessä. Jokainen ortodoksikristitty on ennen Pyhää Kastetta sanoutunut irti saatanasta ja luvanut ehdotonta kuuliaisuutta Kristukselle. Tämän päivän maailmassa saatana ei orjuuta ihmisiä niinkään pakanallisten jumalien välityksellä, vaan vangitsee heidät verkkoonsa väärän ja valheellisen arvomaailman avulla. Usein nämä arvot ovat alun perin positiivisia, jopa kristillisiä – esimerkiksi vapaus, rakkaus, onni, menestys, kasvu, itsensä toteuttaminen – mutta ne ovat menettäneet alkuperäisen sisältönsä ja muuttuneet demonisten voimien välikappaleiksi. Tämän modernin epäjumalanpalveluksen juurtumista helpottaa kastelupauksen vesittyminen. Ortodoksikristityt eivät useinkaan myönnä enää Kristukselle elämässään ehdotonta valtaa: ainakin jotkut elämänalueet, kuten raha-asiat ja seksuaalielämä, suljetaan Hänen herruutensa ulkopuolelle. Seksuaalisuuden vapauttaminen Jumalan määräysvallasta ei ole selitettävissä yksistään sekularismille ominaisella itseriittoisuuden hengellä. Sen takana on selvästikin usko seksuaalisuuden synnittömyyteen ja viattomuuteen. Isä Alexander painottaa kuitenkin, että seksuaalisuus ei ole selvinnyt syntiinlankeemuksesta ehjin nahoin. Koska ihminen seksuaalisenakin olentona on turmeltunut ja luonnonvastaisessa tilassa, kaikki seksuaalisuuden vapauttamista ajavat ideat ja ajatussuunnat ovat perimmältään demonisia. Vain miehen ja naisen välinen avioliitto sakramenttina, vaikka sekin kantaa syntiinlankeemuksen taakkaa, voi muuttaa seksuaalisuuden rakkauden palvelijaksi. Avioliiton mysteerion ulkopuolella seksuaalisuus muuttuu demonisten voimien välikappaleeksi, joka vie ihmisen totaaliseen orjuuteen ja itsetuhoon.**

Isä Thomas Hopko lähestyy vapautuksen problematiikkaa toisesta, ei vastakkaisesta vaan paralleelista näkökulmasta. Hän mainitsee poliittiset, yhteiskunnalliset ja kansalliset vapautusliikkeet sekä uskonnonvapautta ajavat liikkeet ja nostaa esille erityisesti naisten, homojen ja lesbojen sekä vanhusten vapautusliikkeet. Kirkon näkökulmasta hän pitää selvönä, että ortodoksien on puolustettava sorron ja epäoikeudenmukaisuuden uhreja, mutta hän varoittaa painokkaasti vaaroista, joita kätkeytyy aidoiltakin vaikuttaviin vapauspyrkimyksiin. Nämä voivat johtaa uuteen, entistä pahempaan orjuuteen ja pakkovaltaan.

Tämä uhkakuva kytkeytyy hänestä erääseen ajallemme tyypilliseen ilmiöön: Kristus itse kahlitaan johonkin ahdaskatseiseen ja kapeaan näkemykseen, ja lopputuloksena on lukuisia toistensa kanssa ristiriidassa olevia kristuksia, joista moderni ihminen voi valita mieleisensä. Tässä näytteeksi muutamia: uskonnollisen mystiikan kristus, feministien kristus, köyhien ja sorrettujen kristus, rikkaiden ja mahtavien kristus, vapaustaistelijoiden kostava kristus, ei-kristillisten uskontojen kätkeyty kristus, Amerikan keski- ja yläluokan hyväntahtoisten ja suvaitsevien mukavuuksien ylläpitämiseksi tarvittava kristus, ”amerikkalaisen elämäntyylin” kristus, jonka päätehtävänä on taata Amerikan kansakunnan turvallisuus ja hyvinvointi sen jumalallisessa kutsumuksessa olla maailman suurin, paras, vaurain, yltäkülläisin ja tehokkain. Nämä järjettömän maailman ja siinä elävien järjettömien ihmisten mielikuvituksessaan sepittämät kristukset ovat pelkkiä epäjumalia, jotka eivät kykene pelastamaan maailmaa sitä hallitsevasta järjettömyydestä. Maailman voi isä Thomaksen mukaan tehdä täysijärkiseksi vain täysijärkinen Kristus, joka on kohdattavissa ainoastaan yhdessä, pyhässä, katolisessa ja apostolisessa Kirkossa, jonka Pää Hän on.***

* Alexander Schmemmann: Maailman elämän edestä, s. 132, 140–153.

** Alexander Schmemmann: Av vatten och Ande, s. 30–38, 155–159.

*** Todistus ja palvelu ortodoksikristillisessä elämässä. Logos 1/1980.

Kun Kirkko on aina torjunut harhaoppisten kristukset, kyseessä ei suinkaan ole ollut tyhjänpäiväinen opillinen saivartelu, kuten pinnalliset ja tietämättömät ihmiset usein ylimieliseen sävyyn väittävät. Kirkolla on riittävästi kokemusta siitä, mihin väärän kristuksen seuraaminen voi johtaa. Tällainen kristus on ihmisten itsekeskeisten järkeilyjen, halujen, tarpeiden ja toiveiden luomus, siis pohjimmiltaan epäjumala, kykenemätön auttamaan sen luonutta ihmistä.

Vielä hirvittävämpää on, että väärästä kristuksesta – ts. epäjumalasta – tulee demonisten voimien välikappale, jonka avulla pahat henget orjuuttavat ihmisen. Varsinkin aluksi ne palkitsevat uskovaisensa vallan ja voiman tunteilla tai ylevillä “hengellisillä” kokemuksilla tai harhauttavat hänet uskomaan psyykkiseen eheytymiseensä. Toisin sanoen ne houkuttelevat ansaan antamalla positiivisia kokemuksia. Tällaisen ihmisen “hengellisessä” kehityksessä seuraa usein vaihe, jossa esiin astuvat ahdistavat, synkät ja pelottavat kokemukset. Valoisien ja positiivisten kokemusten takaa paljastuu hirmuvalti, joka aikaa hallita uskovaisiaan pelkoa ja kauhua herättävillä kokemuksilla. Tämä muutos näyttäisi usein tapahtuvan silloin, kun ansaan jäänyt ihminen yrittää päästä irti pahalaisen verkoista. Mutta olipa demonisten voimien sokaiseman ihmisen “hengellinen” kehitys kuinka valoisaa ja ylevää tahansa, niin sen viimeinen näytös on aina yhtä synkkä ja pelottava, ellei hän viime hetkellä avaudu Jumalan armolle. Jos tämä synkkä ja lohduton loppunäytös jätetään huomiotta, näyttäisi kuitenkin siltä, että pelon ja kauhun kokemukset olisivat yleisimpiä okkultismin ja UFO-uskovaisuuden piirissä, kun taas klassisissa kristillisissä harhaopeissa, itäisten uskontojen länteen levinneissä haarautumisissa (zen, jooga, lamalainen meditaatio), karismaattisissa liikkeissä, sekularismista versoneissa maallisissa uskonnoissa tai uskonnonkorvikkeissa, näihin rinnastettavissa terapeuttisissa liikkeissä ja New Agen piirissä “hengelliset” kokemukset ovat voittopuolisesti positiivisia.*

Useimmat Aamun Koiton seksuaalieettiseen keskusteluun osallistuneet paljastavat selvän pyrkimyksen remontoida Pyhä Tradition Kirkon ulkopuolelta tuotujen ideoiden ja aatteiden avulla. Näiden alistamisesta edes pinnalliseen heresiasteistiin ei näy heidän kannanotoissaan merkkiäkään. Isä John Meyendorffin varoitukset harhaoppien destruktiivisesta vaikutuksesta ovat selvästikin kaikuneet kuuroille korville. Keskustelijoiden enemmistölle seksuaalisuus näyttäisi olevan autonominen, itseriittoinen elämänalue, lähestulkoon paratiisimainen viattomuudessaan ja synnittömyydessään. Eikä heillä näy olevan mitään käsitystä hengellisen eksytyksen moninaisista muodoista, joilla pahat henget pyydystävät verkkoihinsa hengellisesti kokemattomia ja tietämättömiä ihmisiä. Demonit antavat uhreilleen positiivisia sielullisia kokemuksia uskotellen näiden olevan Pyhästä Hengestä lähteviä “hengellisiä” kokemuksia ja myöhemmässä vaiheessa syöksevät sokaisemansa ihmiset turmioon. Siispä, jos joku tulee tietoiseksi homoseksuaalisesta identiteetistään ja kokee silmiensä avautumisen vapauttavana positiivisena elämyksenä, ei tämä sulje pois sitä mahdollisuutta, että kyseessä on salakavala hengellinen eksytys. Keskustelijoiden enemmistö ei selvästikään tunne isä Thomas Hopkon tekemää radikaalia eroa Kristuksen ja kristuksien välillä. Ja kuitenkin tämä ero on elämän ja kuoleman kysymys. Jos se jää tekemättä, ihminen voi uskoa palvelevansa Kristusta, mutta itse asiassa palvookin yhden asian liikkeen kristusta eli epäjumalaa, toisin sanoen viime kädessä riivaajia.

Tässä yhteydessä kannattaa siteerata vielä kerran isä John Meyendorffia. Kun hän analysoi Bysantin kirkon suurten piispojen – esimerkiksi Johannes Krysostomoksen – suhtautumista avioeroon, hän samalla kuvaa osuvasti, miten Kirkon kanonisessa traditiossa periaatteellinen ankaruus yhdistyy tarpeen vaatiessa pastoraaliseen lempeyteen: “On ilmeistä, että he pitivät avioeroa ihmiselämän väistämättömänä osana langenneessa maailmassa, missä ihminen voi vastaanottaa armon tai kieltäytyä siitä, missä synty on väistämätön, mutta missä katumus on

* Ks. Archimandrite Alexander Mileant: *The Enticement of the Occult*, Orthodox America, XVII, No. 3–4 (s. 151–152); Hieromonk Seraphim Rose: *Orthodoxy and the Religion of the Future*; Hieromonk Damascene: *New Developments in the Formation of the Religion of the Future*, The Orthodox Word, No. 238, 2004.

aina ihmisen ulottuvilla, missä kirkon tehtävänä ei missään tilanteessa voi olla kompromissien tekeminen evankeliumin sanoman suhteen, vaan säälin ja armeliaisuuden osoittaminen inhimillisiä heikkouksia kohtaan.”* Valitettavasti tämä paradoksaalinen suhde ankaruuden ja lempeyden välillä näyttää olevan useimmille keskustelijoille epäselvä. Heistä sääliä ja lempeyttä voi osoittaa vain vesittämällä evankeliumin sanoma kompromisseilla.

Edeltävä sitaatti viittaa epäsuorasti toiseen, vielä perustavampaa laatua olevaan Pyhän Tradition peruslinjaukseen, joka koskee totuuden ja rakkauden suhdetta. Ne molemmat kuuluvat erottamattomasti yhteen, mutta ovat samalla sekoittumattomia. Niitä ei voi sekoittaa keskenään, esimerkiksi ryhtymällä vesittämään totuutta rakkauden nimessä. Samoin on torjuttava niiden vastakkaisasettelu, josta isä Georges Florovski varoittaa: “Meidän ei missään tapauksessa pitäisi kääntää rakkautta totuutta vastaan – – .”**

Totuuden ja rakkauden erottamattomuus ja sekoittamattomuus selittyvät kristologisesti eli Jeesuksen Kristuksen persoonasta käsin. Arkkimandriitta Justin Popovits, joka hänkin on isä Georges Florovskin lailla 1900-luvun suuria ortodoksiteologeja, kuvaa Totuuden ja Rakkauden yhdistymistä Kristuksen persoonassa vaikuttavasti ja kaunopuheisesti: “Rakkauden olemus on Totuus, ja rakkaus elää Totuudesta. Totuus on Jumalihmisen jokaisen hyveen sydän, niin myös rakkauden. Ja jokainen niistä ilmaisee Jumalihmisen Herran Kristuksen, joka onkin ainoa Jumalan Totuuden ruumiillistuma ja kaltaisuus, totuuksien Totuus. – – Totuus on Persoonaa, Jumalihmisen Kristuksen Persoonaa, Pyhän Kolminaisuuden toinen Persoonaa.”***

Homoliberaalien kannanottojen kaava niiden sivutessa kanonisen tradition pastoraalista soveltamista toistuu totuuden ja rakkauden kohdalla. Kun totuus koetaan liian ankaraksi, se vesitetään vetoamalla rakkauteen. Vaikkei tätä näkemystä ilmaistakaan selkokielellä, rivien välissä pidetään selviönä, että totuuden ja rakkauden joutuessa törmäyskurssille edellisen täytyy väistyä. Voi aiheellisesti kysyä, eikö totuuden ja rakkauden vastakkain asettamisen taustalta hämmöytä jokin Kirkon jo ajat sitten tuomitseman kristologisen harhaopin moderni muunnelma? Toinenkin kysymys nousee esiin: voiko totuudesta irrotettu ja sitä vastaan asetettu rakkaus olla autenttista kristillistä rakkautta? Isä Justin Popovits ei epäröi vastatessaan näihin kysymyksiin. Hänen vastauksensa olkoon tämän kirjoitelman loppupuheenvuoro: “Rakkauden ja Totuuden harhaoppinen humanistinen jaottelu on vain merkki jumalinhimillisen uskon puutteesta ja jumalinhimillisen hengellisen tasapainon ja terveen järjen häviämisestä. Joka tapauksessa se ei koskaan ollut pyhien isien tie. Ainoastaan ortodoksit, ne, jotka ovat kaikkien pyhien kanssa juurtuneet ja rakentuneet Totuudessa ja Rakkaudessa, omistavat ja ilmoittavat apostoleista tähän päivään asti sen jumalinhimillisen pelastavan rakkauden, joka kohdistuu maailmaan ja kaikkiin Jumalan luotuihin.”

05.06.2007

* John Meyendorff: Bysantin teologia, s. 108.

** Sitaatti Markus Paavolan kautta: Pelastuksesta, Kirkosta ja ekumeniasta. Ortodoksinen Kulttuuri 3/2001, s. 52.

*** Arkkimandriitta Justin Popovits: Humanistinen ekumenismi. Ortodoksinen Kulttuuri 5/2005, s. 107. Sitaattia on hieman editoitu kääntäjien luvalla.